

Жвава О. А.

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Зинякова А. А.

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

АКЦЕНТУАЦІЯ ІМЕННИКІВ ВІДДІЄСЛІВНОГО ПОХОДЖЕННЯ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ З СУФІКСОМ -ЕЦЬ

Важливим завданням сучасної акцентології є ґрунтовне вивчення особливостей наголошування класичних поетичних текстів, бо їхня структура та інтенсифікація формального й змістового оформлення дають можливість детально проаналізувати параметри динаміки акценту.

У статті проаналізовано специфіку акцентуації вербоїдних іменників чоловічого роду з агентивним суфіксом -ець та їхніх мотивувальних дієслів від пізньопраслов'янського періоду і до сьогодні. Джерельною базою проведеного дослідження є поема «Енеїда» І. Котляревського, праці Л. Булаховського, В. Склярєнка, А. Зинякової, матеріали українських акцентованих пам'яток XVI–XIX століть, лексикографічних джерел української мови, матеріали діалектологічних праць.

У ході аналізу фактичного матеріалу було зафіксовано такі акцентеми: борець, гребець, знавець, ловець та швець. У межах публікації проаналізовано наголошування іменників борець і знавець. Опрацьований в плані діахронії та синхронії теоретичний і фактичний матеріал дає підстави стверджувати, що вербоїдна акцентема борець, зафіксована в поемі лише в одній відмінковій формі (Н. в. одн. – борець) і тому не віднесена до жодного з визначених акцентних типів, функціонує з первісним наголосом на вокалічному суфіксові, зберігаючи баритоновано-окситоновану акцентуацію мотивувального дієслова. Вербоїдна акцентема гребець, що також зафіксована в поемі лише в одній відмінковій формі (Р. в. одн. – гребця) з первісним флексійним наголосом, зберігає рухому акцентуацію мотивувального дієслова. У сучасній українській мові обидві форми належать до акцентного типу з рухомим наосновним (суфіксальним) та флексійним наголосом у формі однини й флексійним – у множині.

Подальше вивчення акцентуації віддієслівних іменників сприятиме детальнішому аналізу наголошування дієслів у поемі «Енеїда» І. Котляревського, що не були предметом дослідження лінгвістів-акцентологів. Результати таких наукових розвідок поглиблюють відомості про історію становлення українського наголосу, простежать вплив поетичного мовлення на формування акцентної норми.

Ключові слова: акцент, акцентема, акцентний тип, баритоновано-окситонована акцентна парадигма, рухома акцентна парадигма, агентивний суфікс, мотивувальне дієслово.

Постановка проблеми. Одним із важливих завдань сучасної акцентології є ґрунтовне вивчення особливостей наголошування класичних поетичних текстів, бо їхня структура та інтенсифікація формального й змістового оформлення дають можливість детально проаналізувати параметри динаміки акценту в плані діахронії та синхронії. Результати таких наукових розвідок поглиблюють відомості про історію становлення українського наголосу, простежать вплив поетичного мовлення на формування акцентної норми, особливості співіснування й конкурування акцентних варіантів різного походження та уніфікації наголосу. Ці чинники

й зумовлюють актуальність пропонованої наукової розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню акцентуаційних особливостей слів різних морфологічних класів на матеріалі поетичних творів І. Котляревського, Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, В. Сосюри, Л. Костенко, В. Стуса, Д. Кременя присвятили свої праці З. Веселовська, Я. Рудницький, В. Склярєнко, В. Винницький, А. Зинякова, В. Желязкова, М. Сачко, Р. Міджин, Л. Палей, Л. Легка, О. Петрів.

Текст славнозвісної «Енеїди» І. Котляревського – основоположника нової української літе-

ратурної мови і нового українського літературного наголосу – вже був об'єктом наших досліджень у низці наукових праць. Узагальненням роботи стала монографія «Наголошення іменних частин мови в поемі “Енеїда” І. П. Котляревського», 2017 [2], у якій проаналізовано акцентуацію іменних частин мови в поемі в порівнянні з їхнім наголошенням у сучасній українській літературній мові (наголошування іменників опрацьовано А. Зиняковою). У попередній нашій публікації «Акцентуація віддієслівних суфіксальних іменників на -а, -я» (науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика». Т. 32 (71), № 2, Ч. 1, 2021. с. 27–32) проаналізовано специфіку акцентуації баритонованих віддієслівних суфіксальних іменників жіночого роду на -а, -я та їхніх твірних дієслів від праслов'янського періоду й донині. Пропонована наукова розвідка є продовженням наших досліджень з теми.

Постановка завдання. Метою наукової розвідки є: проаналізувати специфіку акцентуації вербодієслівних іменників чоловічого роду з агентивним суфіксом *-ець*.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань: серед зафіксованих в поемі «Енеїда» І. Котляревського іменників, що належать чи не належать до визначеного акцентного типу (за розробленою методикою аналізу акцентних відмінностей), виокремити віддієслівні з аналізованим суфіксом (до кожного з них подати мотивувальне дієслово з коментарями щодо його наголошування); простежити їхню акцентуацію від пізньопраслов'янського періоду і до сьогодні з детальним аналізом, залучаючи свідчення давніх українських пам'яток, лексикографічних праць різних періодів та діалектний матеріал; з'ясувати основні тенденції в наголошуванні аналізованих акцентом.

Джерельна база проведеного дослідження – поема «Енеїда» І. Котляревського [3]; праці Л. Булаховського [1], В. Складенка [4,5], В. Желязкової, А. Зинякової [2]; матеріали українських акцентованих пам'яток XVI–XIX століть, лексикографічних джерел української мови, почасти матеріали діалектологічних праць (посилання подаємо в круглих дужках; список скорочень використаних джерел подано до монографічних досліджень 2, 5).

Виклад основного матеріалу. На сьогодні віддієслівний іменниковий словотвір у сучасній українській мові охоплює значну кількість похідних утворень, котрі переважно становлять

продуктивні словотвірні типи. Зберігаючи семантику процесуальності твірної основи, вторинні субстантивні утворення характеризуються розмаїттям словотвірних значень, з поміж яких основними є значення особи/діяча, предмета, абстрагованого процесу тощо. Таким є агентивний афікс *-ець*, що становить найчисленнішу семантичну групу з-поміж відіменникових назв.

Для іменників чоловічого роду, зафіксованих в «Енеїді» І. Котляревського (загалом – 1068 одиниць), визначено чотири основні акцентні типи: I – з нерухожим наголосом на основі в формах однини та множини; II – з наголосом на основі в формі однини (у низці іменників, окрім форми місцевого відмінка однини на *-у*, що виступає з флексійною акцентуацією) та флексійним – у множині; III – з флексійним наголосом у формі однини (окрім форми кличного відмінка) та множини; IV – з флексійним наголосом у формі однини (окрім форми кличного відмінка) та наголосом на основі – у множині. Для віднесення іменника до того чи іншого акцентного типу достатньо хоча б одного вживання його в однині (не беручи до уваги односкладової форми називного – знахідного відмінків однини) та одного – у множині [2, с. 50–51].

Зафіксовані акцентами (*борець*, *гребець*, *знавець*, *ловець* та *швець*), що утворені від вербодієслівних основ зі значенням *nomina agentis*, вжито в «Енеїді» лише в формах однини чи множини, а тому їхній акцентний тип у поемі не було встановлено. У межах публікації проаналізуємо специфіку наголошення іменників *борець* і *знавець*.

На думку В. Колесова та В. Складенка, в пізньопраслов'янській мові віддієслівним іменникам із суфіксом *-ьсь* (первісне значення утворень – назва діяча) були властиві 3 (три) акцентні парадигми: баритонована а.п. з кореневим наголосом (а.п. *a*) – від дієслів з баритонованою акцентною парадигмою; баритонована акцентна парадигма з суфіксальним наголосом (а.п. *a'*) – від дієслів з окситонованою акцентною парадигмою, а також від дієслів з баритоновано-окситонованою акцентною парадигмою; окситонована акцентна парадигма (а.п. *b*) – від дієслів з рухомою акцентною парадигмою [4, с. 541].

У поемі акцентема *борець* зафіксована лише в одній відмінковій формі (у називному відмінкові однини) з наголосом на суфіксові. На праслов'янському ґрунті вона належала до баритонованої акцентної парадигми (а.п. *a'*) безпрефіксних імен з вокалічним суфіксом. Але при наявності в дієслівному корені дифтонгічного сполучення,

не прикритого приголосним, наголос у віддієслівному іменнику з суфіксом *-ьсь* припадав на післякореневий суфіксальний голосний: *boǝʹsʹ, род. *boǝʹsa – від *boǝʹti *boǝʹQ *boʹrʹeʹtʹ «бороти» (а.п. *a/b*) [4, с. 214; 5, с. 541]. На ґрунті давньоруської мови наголос перемістився з редукованого голосного суфікса на попередній склад в усіх відмінкових формах однини і множини, окрім називного-знахідного відмінків однини і родового відмінка множини. Але під впливом окситонованих іменників на *-ьсь*, аналізована акцентема набула в українській мові флексійної акцентуації відмінкових форм як однини, так і множини: форма однини – наз. в. *боре'ць*, род. в. *борця'*, дав. в. *борце'ві*, *борцю'*, зн. в. *борця'*, ор. в. *борце'м*, місц. в. (на) *борце'ві* / *борцю'*, кл. в. *борцю'*; форма множини: наз. в. *борці'*, род. в. *борці'в*, дав. в. *борця'м*, зн. в. *борці'в*, ор. в. *борця'ми*, місц. в. (на) *борця'х*, кл. в. *борці'*. У сучасній українській мові вона належить до акцентного типу з рухомим наосновним (суфіксальним) і флексійним наголосом у формі однини та флексійним – у множині.

Лише в давніх українських пам'ятках та поодинокі в південно-західних говорах української мови маємо залишки давньоруського кореневого наголошення: *боре'ц* (Синопс., 31 зв. – тричі, 32 зв.) і *бо'рец* (Бер., 234, 418), *борца'* – род. одн. (Синопс., 32, 32 зв.); – *бо'рець*, род. *бо'рця* (Желех., 39), *боре'ць*, род. *борця'* (Грінч., I, 86; УРС, I, 81), *боре'ць*, род. *борця'*, мн. *борці'*, *борці'в*, *борця'м*, *борця'ми*, *борця'х* (Голоск., 30; УЛВН, 52) [5, с. 545]; *боре'ць*, *борця'*, *борце'м*, мн. *борці'*, *борці'в* (ОС, 55), *боре'ць*, *борця'*, ор. *борце'м* (СН, 21), *боре'ць*, *борця'*, *борце'м*, (на) *борце'ві* / *борцю'*, мн. *борці'*, *борці'в* (ОСУМ, I, 111). У кличному відмінкові однини акцентема фіксується з флексійним наголосом, оскільки форма відмінка є новою: *борцю'* (Голоск., 30) [5, с. 545].

Мотивувальне дієслово аналізованої акцентеми – форма на *-ti*: *boǝʹti *boʹrʹeʹtʹ. У пізньопраслов'янській мові воно мало баритоновану (або баритоновано-окситоновану) акцентну парадигму. В. Складенко аналізує форму *boǝʹti як баритоновано-окситоновану, подаючи парадигми її дієвідмінювання в інфінітиві, презенсі, імперативі [5, с. 154–155]. У формі інфінітива дієслово послідовно зберігає в українській мові первісний кореневий наголос: *боро'тися* (Рад., 901), – *боро'ти* (Головацький, 173, 192; Желех., 40; Грам., 339; Януб, 97; Грінч., I, 88; Голоск., 30; УЛВН, 52), *боро'тис'і* (Януб, 96), *бо'р'о'ти* (Брох, 112), *боро'ть*, *боро'ти* (Аф.-Чужб., 15) [5, 157], *боро'тися* (ОС, 56),

боро'ти (СН, 22), *боро'ти(ся)* (ОСУМ, 112). Аналізована акцентема в формі теперішнього часу в давніх українських пам'ятках XVI – XVIII століть, у південно-східних і південно-західних говорах української мови та в літературній мові характеризувалася флексійним наголошенням у формі 1 особи однини і кореневим в усіх інших особових формах. Але в південно-західних говорах української мови XIX – початку XX століть в формі презенса вона вже мала лише кореневу акцентуацію. На думку В. Складенка, відбулося вирівнювання наголошення форми 1 особи однини за іншими коренево-наголошеними особовими формами: *бору'* (Бер., 14, 231, 249), *борю'ся* (Слав., 4300; *бо'рет* (Остр. б., 33; Тупт., 30 зв.), *ся ... бо'рет* (Рад., 901) і *боре'т* (Сак., 44); *бо'ремся* (Тупт., 24 зв., 60), *ся ... бо'ремо* (Єв., 311 зв.); *бо'рут ся* (Єв., 339 зв.), *ся ... бо'рут* (С. Зиз., 1320; – *бо'рю*, *бо'реш* (Головацький, 192), *бо'рю*, *бо'реш*, *бо'ре*, *бо'ремо*, *бо'рете*, *бо'рють* (Грам., 339), *бо'ру с'і*, *бо'ришс'і*, *бо'ри(т)с'і*, *бо'рутс'і* (Януб, 96), *бо'р'у*, *бо'реш* (Брох, 112), *борю'*, *бо'реш* (Потебня, 68; Грінч., I, 88), *борю'*, *бо'реш*, *бо'ре*, *бо'ремо*, *бо'рете*, *бо'рють* (Голоск., 30; УЛВН, 52) [5, 165]; *борю'ся*, *бо'решся*, *бо'реться* (ОС, 56), *борю'*, *бо'реш* (СН, 22), *борю'ся*, *бо'реш* і *бо'решся*, *бо'реться*, *бо'рють* і *бо'рються* (ОСУМ, 112). У формі минулого часу, котрий виформувався з дієприкметникових форм минулого часу на *-l-*, що входили до складу перфекта, дієслово зберігає первісний кореневий наголос і в літературній мові: *боро'в* (Головацький, 192), *боро'в*, *боро'ла*, *боро'ло*, *боро'ли* (Грам., 339; Голоск., 30; УЛВН, 52–53); *боро'ўс'і*, *боро'лас'і* (Януб, 96) [5, 169]; *боро'тимешся*, *боро'тиметься*, *боро'тимуться* (ОС, 56). У формі імператива в аналізованій акцентемі зафіксовано первісне суфіксальне наголошення, що зберігається в літературній мові та південно-східних говорах. У закарпатських та надсянських говірках південно-західного наріччя наголос перемістився на кореневу морфему, у зв'язку з чим суфікс у наказовому способі занепав. В. Складенко вважав, що це сталося «очевидно, під впливом форм імператива баритонованих дієслів на *-ti*, *-eʹtʹ/-jeʹtʹ*: *бор'ґ'мо* (Єв., 204 зв.); – *бори'* (Головацький, 192), *бори'*, *борі'м*, *борі'ть* (Грам., 339), *бори'с'і*, *борі'тс'і* (Януб, 96) і пор. *бо'р'* (Брох, 112), *бори'*, *борі'м* і *борі'мо*, *борі'ть* і *борі'те* (Голоск., 30), *бори'*, *борі'мо*, *борі'ть* (УЛВН, 52) [5, 172–173]; *борі'ться* (ОС, 56), *бори'ся*, *борі'ть*, *борі'ться* (ОСУМ, I, 112).

Акцентема *гребець* зафіксована в поемі також лише в одній відмінковій формі (у родовому відмінкові однини) з флексійним наголосом – *гребця́*. На праслов'янському ґрунті вона належала до окситонованої акцентної парадигми (а. п. *b*). Як правило, такі акцентами зберігають в українській мові первісне флексійне наголошування форм родового, давального, орудного та місцевого відмінків однини і давню суфіксальну акцентуацію форм називного та знахідного відмінків однини. Суфіксальне наголошення, як у попередньому випадкові, виникло на ґрунті давньоруської мови внаслідок переміщення наголосу з редукованого голосного на попередній склад: *гребе́ць*, род. *гребця́* «той, хто згрібає сіно; весляр» (Желех., 158; Потєбня, 117; Грінч., I, 323; Голос., 82), «весляр» (УРС, I, 360; УЛВН, 142), *гребе́ць* «той, що згрібає сіно» (Біл.-Нос., 106), *гребе́ць* «т.с.; весляр» (Аф.-Чужб., 80). [5, с. 548], *гребе́ць*, *гребця́*, *гребце́м*, мн. *гребці́*, *гребці́в* (ОС, 148), *гребе́ць*, *гребця́*, *гребце́м* (СН, 63), *гребе́ць*, *гребця́*, *гребце́м*, (на) *гребце́ві* / *гребцю́*, мн. *гребці́*, *гребці́в* (ОСУМ, I, 339). Кореневе наголошення акцентами *гре́бці* (Потєбня) зумовлено впливом баритонованих іменників на -ьск із суфіксальним наголосом [5, с. 549]. Варто зазначити, що такий вплив був сильнішим у південно-західних говорах української мови, ніж у південно-східних. У сучасній українській мові іменник належить до акцентного типу з рухомим наосновним (суфіксальним) та флексійним наголосом у формі однини та флексійним – у множині: форма однини – наз. в. *гребе́ць*, род. в. *гребця́*, дав. в. *гребце́ві*, *гребцю́*, зн. в. *гребця́*, ор. в. *гребце́м*, місц. в. (на) *гребце́ві*, *гребцю́*, кл. в. *гребцю́*; форма множини: наз. в. *гребці́*, род. в. *гребці́в*, дав. в. *гребця́м*, зн. в. *гребці́в*, ор. в. *гребця́ми*, місц. в. (на) *гребця́х*, кл. в. *гребці́*.

Мотивувальне дієслово аналізованої акцентеми – форма на -*ti, * -еть: *grebti` \*grebet` . У пізньопраслов'янській мові воно мало рухому акцентну парадигму. У формі інфінітива фіксуємо, як правило, первісну акцентуацію – флексійну (або кореневу): *гребти́* (Кл., 181); – *гребти́* (Желех., 158; Верхратський, 1879, 410; Грам., 326; Аф.-Чужб., 80; Потєбня, 31; Грінч., I, 324; Голоск., 82; УЛВН, 143), *гребсти́* (Головацький, 138, 187; Желех., 158; Грам., 326, 363; Онишкевич, I, 192; Панькевич, 315), *гребсти́* (Януб., 89), *гребсте́* (Клепикова, 52), але *гре́бсти́* (Верхратський, 1879, 410), *гре́псти́* (Онишкевич, I, 192) [5, с. 188], *гребти́* (ОС, 148; СН, 63; ОСУМ, 339). Поданий матеріал доводить, що в давніх українських

пам'ятках XVI – XVIII століть, південно-східних говорах української мови та літературній мові в формі інфінітива послідовно збережено первісну флексійну акцентуацію. У південно-західних говорах української мови (перш за все – наддністрянських, бойківських, надсянських, закарпатських та перехідній гуцульсько-покутській говірках) зафіксовано зміну в формі інфінітива первісної флексійної акцентуації на кореневу. В. Скляренко стверджував, що така зміна відбулася під впливом дієслів з рухомим наголосом і з кореневою акцентуацією в формі інфінітива [5, с. 191]. Аналізована акцентема в формі теперішнього часу в давніх українських пам'ятках XVI – XVIII століть фіксується з флексійною акцентуацією в 1 особі однини, що є вирівняною за іншими особовими формами, котрі зберігають первісне флексійне наголошення. У південно-західних говорах української мови в 1 особі однини презенса маємо флексійну акцентуацію, котра з'явилася під впливом інших його ж особових форм, що продовжують зберігати первісне флексійне наголошення чи зберігають його лише в формах 2 та 3 осіб однини і 3 особи множини, а в формах 1 та 2 осіб множини відбулося переміщення наголосу з кінцевого голосного на попередній голосний, порівняймо: -емо́ – -е́мо; -ете́ – -е́те. Це знову ж таки пояснюється акцентним впливом форм 2 та 3 осіб однини і 3 особи множини. В. Скляренко вважав, що «це в загальному підсумку привело до виникнення в презенті колонного наголосу на першому після кореня голосному – флективному або тематичному....*гребемо́*» [5, с. 209]. У південно-східних говорах української мови, літературній мові в формі презенса відбулося вирівнювання акцентуації 1 особи однини за іншими кінцево-наголошеними особовими формами, що зберігають давню флексійну акцентуацію. Отже, *гребу́* (Слав., 441); – *гребу́*, *гребе́ш* (Головацький, 187; Грінч., I, 134), *гребемо́* (Огоновський, 227), *гребу́*, *гребе́ш*, *гребе́*, *гребе́мо*, *гребе́те*, *гребу́ть* (Грам., 326, 363), *гребу́*, *гребя́ш*, *гребя́*, *гребя́мо*, *гребя́тє*, *гребу́т* (Клепикова, 52), *гребу́* (Потєбня, 31), *гребу́*, *гребе́ш*, *гребе́*, *гребу́ть* (Голоск., 82), [5, с. 199], *гребу́*, *гребе́ш*, *гребе́*, *гребемо́*, *гребете́*, *гребу́ть* (УЛВН, 143; ОС, 148; СН, 63; ОСУМ, 339). Л. Булаховський вважав, що «в українській мові дієприкметники на -л- (форми минулого часу) узагальнили кінцеву акцентуацію (акцентуацію форми жіночого роду), поширивши її на форми середнього роду і множини» [1, IV, с. 361, с. 363]. У формі чоловічого роду, на думку В. Скляренка, наголос при

односкладовому корені почав сприйматися як перенесений з кінцевого редукованого на попередній кореневий голосний [5, с. 212]. Пізніше форма минулого часу зазнала акцентного впливу форми інфінітива. В аналізованому дієслові, котре зберігало первинну флексійну акцентуацію, узагальнення флексійного наголошення форми минулого часу і акцентний вплив форми інфінітива збігалися за напрямком і тому привели до виформування флексійного наголошення форми минулого часу: *гріб, гребла', гребло', гребли'* (Грамм., 326, 363; Голоск., 82; УЛВН, 143), *гріб, гребла'* (Панькевич, 315) [5, с. 212], *гріб, гребла'* (ОС, 148; СН, 62; ОСУМ, 339). У формі імператива фіксуємо первісну суфіксальну акцентуацію: *греби'* (Головацький, 187), *греби', гребі'м, гребі'ть* (Грамм., 326, 363), *греби', гребі'м, гребі'т* (Верхратський, 1912, 64), *греби', гребі'мо, гребі'ть* (УЛВН, 143) [5, с. 219], *греби', гребі'м (о), гребі'ть* (ОС, 148; ОСУМ, 339).

Висновки і пропозиції. У ході аналізу фактичного матеріалу було зафіксовано 5 (п'ять) акцентем, утворених від вербативних основ зі значенням *potina agentis* – *борець, гребець, знавець, ловець* та *швець*. У межах публікації проаналізовано специфіку наголошення іменників

борець і *знавець*. Опрацьований в плані діахронії та синхронії теоретичний і фактичний матеріал дає підстави стверджувати, що вербоїдна акцентема *боре'ць*, зафіксована в поемі лише в одній відмінковій формі (Н. в. одн. – *боре'ць*) і тому не віднесена до жодного з визначених акцентних типів, функціонує з первісним наголосом на вокалічному суфіксові, зберігаючи баритоновано-окситоновану акцентуацію мотивувального дієслова. Вербоїдна акцентема *гребець*, що також зафіксована в поемі лише в одній відмінковій формі (Р. в. одн. – *гребця'*) з первісним флексійним наголосом, зберігає рухому акцентуацію мотивувального дієслова. У сучасній українській мові обидві форми належать до акцентного типу з рухомим наосновним (суфіксальним) та флексійним наголосом у формі однини й флексійним – у множині. Подальше вивчення акцентуації віддієслівних іменників сприятиме детальнішому аналізу наголошування дієслів у поемі «Енеїда» І. Котляревського, що не були предметом дослідження лінгвістів-акцентологів. Результати таких наукових розвідок поглиблюють відомості про історію становлення українського наголосу, простежать вплив поетичного мовлення на формування акцентної норми.

Список літератури:

1. Булаховський Л. А. Вибрані праці: в 5 т. Київ: Наукова думка, 1975–1983. Т. 4. С. 273–274.
2. Желязкова В. В., Зинякова А. А. Наголошення іменних частин мови в поемі «Енеїда» І. П. Котляревського: монографія. Миколаїв: Іліон, 2017. 238 с.
3. Котляревський І. П. Повне зібрання творів: в 2 т. Київ: Видавництво АН України, 1952. Т. 1. С. 63–305.
4. Складенко В. Г. Праслов'янська акцентологія: монографія. Київ: Українська книга, 1998. 342 с.
5. Складенко В. Г. Історія українського наголосу. Дієслово: монографія. Київ: Наукова думка, 2017. 702 с.

Список скорочень використаних джерел:

- СН – Словник наголосів / укл. С. І. Головащук. Київ: Наукова думка, 2003. 319 с.
 ОС – Орфоепічний словник / укл. Погрібний М. І. Київ: Радянська школа, 1983. 629 с.
 ОСУМ – Орфоепічний словник української мови: в 2 т. / за ред. М. М. Пещак, В. М. Русанівського. Київ: Видавництво «Довіра», 2001. Т. 1. 296 с.

Zhvava O. A., Zyniakova A. A. ACCENTUATION OF MASCULINE VERBAL NOUNS WITH SUFFIX *-ЕЦЬ*

An important task of modern accentology is a thorough study of the accentuation features of classical poetic texts, because their structure and intensification of formal and semantic composition make it possible to analyze the parameters of the accent dynamics in detail.

*The article analyzes the accentuation specifics of masculine verboid nouns with the agentive suffix *-ець* and their motivational verbs from the late Proto-Slavic period up to the present day. The source base of the study is represented by “Eneyida” by I. Kotliarevskiy, works by L. Bulakhovskiy, V. Skliarenko, A. Zyniakova, the materials of Ukrainian accented notes of the XVI-XIX centuries, lexicographic sources of the Ukrainian language, materials of dialectological works.*

*During the analysis of the factual material, we have recorded the following accentemes: *борець, гребець, знавець, ловець* та *швець*. The accentuation of the nouns *борець* і *знавець* has been analyzed within*

*the publication. The theoretical and factual material developed in terms of diachrony and synchrony gives grounds to assert that the verboid accenteme *бопе'ць*, which has been recorded in the poem only in one case (nominative case singular – *бопе'ць*) and thus hasn't been classified, functions with the primary stressed vocal suffix, retaining the baritone-oxytonized accentuation of the motivational verb. The verboid accenteme *зребець*, which has also been recorded in the poem in one case (genitive case singular – *зребця'*) with primary inflectional stress, retains the movable accentuation of the motivational verb. In the modern Ukrainian language both forms belong to the accent type with a movable stem (suffixal) and inflectional stress in singular form and inflectional stress in plural form.*

Further study of the verbal nouns accentuation will contribute to a more detailed analysis of the stress of verbs in the poem "Eneyida" by I. Kotliarevskyi which have not been studied by linguists-accentologists. The results of such scientific research will deepen information about the history of the Ukrainian accent formation and trace the influence of poetic speech on the accent norm formation.

Key words: *accent, accenteme, accent type, baritone-oxytonized accent paradigm, movable accent paradigm, agentive suffix, motivational verb.*